

GÜRCİSTAN'DA BATUM-POTİ ARASINDA COĞRAFI GÖZLEMLER

Saliha KODAY*
Zeki KODAY*
Zerrin KARAKUZULU*

Özet: Bu çalışma 17-21 Mayıs 2006 tarihleri arasında, Gürcistan'ın Karadeniz kıyısındaki iki önemli kenti olan Batum ve Poti arasında yapılan coğrafi gözlemleri içermektedir. Söz konusu araştırma gezisi; Hopa'da Sarp sınır kapısından başlayıp, Karadeniz kıyısı boyunca Batum ve Kobuleti üzerinden Poti'ye kadar uzanmıştır. Güzergâhımızda ilk olarak bir liman kenti olan Batum yer almıştır. Daha sonra Batum'dan Poti'ye kadar, Karadeniz boyunca coğrafi gözlemler yapılmıştır. Seyahatimiz boyunca mümkün olduğu kadar komşumuz olan Gürcistan'ın fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Batum, Poti, Sarp, Karadeniz

I.Giriş

Gürcistan (Sakartvelos Respublika), Kafkas dağlarının güneyinde, Karadeniz'e kıyısı olan, Sovyetler Birliği'nden ayrılmış bir komşu ülkedir. Ülke kuzeyden Rusya Federasyonu (Güney Osetya), doğudan Azerbaycan, güneyden Ermenistan ve güneybatıdan Türkiye ile sınırlandırılmıştır (**Harita:1**).

Yüz ölçümü 69700 km² olan ülke, yüzey şekilleri bakımından üç bölüme ayrılmaktadır. Ülkenin kuzeyinde dorukları 4500 metreyi aşan Büyük Kafkas dağları, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. Bu dağlar, doğuya doğru yükselen ve derin vadilerle birbirinden ayrılan bir dizi paralel dağ silsilesinden meydana gelmektedir. Bölgenin en yüksek noktalarını Shara (5068m), Rustaveli (4960m) ve Tetnults (4852) tepeleri oluşturmaktadır. Güneyde ise Doğu Karadeniz dağlarının devamı niteliğindeki Küçük Kafkas dağları yer almaktadır. Bu iki dağlık kütle arasında batıda genişleyerek Karadeniz'e açılan, Rion ırmağı ve kolları tarafından drene edilen Kolhida ovası bulunmaktadır. Ovanın genişliği batıdan doğuya doğru giderek daralmakta, adeta üçgen şeklini almaktadır.

---

* Prof.Dr., Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya ABD

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya ABD

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya ABD

Harita 1. Gürcistan'ın lokasyon haritası

Yeryüzü şekillerindeki farklılığa bağlı olarak ülke genelinde iklim özelliklerinde de değişiklikler görülmektedir. Kolhida ovasının batısında iklim nemli ve sıcaktır. Kafkas dağları Gürcistan'ı kuzeydeki soğuk hava kütlelerinden koruyan bir doğal engel oluşturmaktadır. Ülke yıl boyunca Karadeniz'den gelen sıcak ve nemli havanın etkisinde kalmaktadır. Doğuya doğru gidildikçe karasallık artmaktadır. Gori ve Tiflis havzalarında yağış ortalaması 500 mm'ye kadar düşmektedir. Kafkas dağlarında ise yükseltiye bağlı olarak sıcaklık azalmakta, yağış değerleri artmakta ve bu arada kar yağışları da etkili olmaktadır.

Gürcistan'ın Karadeniz kıyılarında tipik kolşik floranın yaygın olduğu görülür. "Kolşik flora" Kafkaslar'ın güneyindeki tarihî "Kolşid" ülkesine atfen bu ismi almıştır. Bu flora âlemi muhtelif yapraklı ağaçlardan müteşekkil ve zengin bir alt formasyona sahip orman topluluğu şeklinde tarif edilir.¹ Bu floraya ait belirgin bir tür yoktur. Kolşik flora Karadeniz'in doğusunda Tuapse civarından başlayarak, Kafkaslar'ın güney yamacı boyunca uzanır ve Rion havzasını içine alacak şekilde içeri sokulmaktadır. Daha güneyde Küçük Kafkaslar'dan Karadeniz'e yaklaşan "kolşik flora" Boçka'nın biraz güneyinden geçecek şekilde batıya yönelerek Soğanlı -Kaçkar silsilesinin kuzey eteklerinden Trabzon civarına uzanır. Bu sektörün hâkim ağacını sakallı kızılbaş (Alnus barbata) oluşturur. Bunun yanında geniş yapraklı orman ağaçları arasındaki türlerden başlıcaları şunlardır; Ihlamur, kayın, kestane, Kafkas kanatlı cevizi, Akçağaç, meşe türleri, dişbudak türleri, karayemiş,

¹İnandık,H., 1965, *Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş*, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü yayınları, No:42, s:16, İstanbul.

karaağaç türleri, Trabzon hurması, adi gürgen, çınar, kavak türleri, yabani kiraz, kızılıçık, adi fındık²

Gürcistan'ın en önemli akarsuyu Rion ırmağıdır. Rion üç kola ayrılarak Karadeniz'e dökülmektedir. Kolhida ovası Rion,İnguri ve Kodori ırmakları tarafından drene edilmektedir. Kartli ovasını ise Kura nehri ve kolları sulamaktadır. Ayrıca 466 km uzunluğundaki Çoruh'un 24 km'lik kısmı Gürcistan sınırlarında olup Batum yakınında Karadeniz'e dökülmektedir³.

Ülke genelinde, akarsu vadilerinde alüviyal topraklar, dağlık alanlarda 1000 m'ye kadar kahverengi orman toprakları, 1000-2000 metreler arasında asit karakterli podzol topraklar ve alpin çayırlar katında da yüksek dağ-çayır toprakları yayılış göstermektedir. Gürcistan eski Sovyetler Birliği'nden ayrılarak 5 Nisan 1991'de bağımsızlığını kazanmıştır. Ülkenin nüfusu 5 457 000 civarındadır. Gürcistan Abhaziya, Acaristan ve Güney Osetya olmak üzere üç özerk bölgeden oluşmaktadır. Nüfusun % 70'ini millet olarak kendilerine Kartveli diyen⁴ Gürcüler, % 10 kadarını Azeriler, % 8'ini Ermeniler, %6'sını Ruslar,% 3'ünü Osetler ve geri kalanını diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Nüfusun büyük bölümü yükseltisi 1000 m'nin altında olan bölgelerde yaşamaktadır. Ülkedeki Azeri Türkleri'nin büyük bir bölümü Ermenistan ve Azerbaycan sınırına yakın olan Borçalı bölgesinde yaşamaktadır.⁵ Ülke dili Gürcüce olup, halkın büyük bölümü Rusça da bilmektedir. Ülkenin başkenti Tiflis olup diğer önemli kentleri ise; Sukhumi, Kutaisi, Rustavi, Batumi, Poti, Borcomi, Zestapeni, Surami, Zugdidi, Hulo, Akhaltzıkha, Telavi ve Kobuleti'dir (Harita:1).

Ülke ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak tarıma elverişli alanların çok az bir kısmı değerlendirilmektedir. Üretilen başlıca tarım ürünleri fındık, turunçgiller ve çay başlıca tarım ürünlerini oluşturmaktadır. Sulanabilir vadi tabanlarında şeker pancarı tarımı yapılırken, dağlık alanlarda da tütün tarımı yapılmaktadır. İç kesimlerde üzüm de yetiştirilen ürünler arasındadır. Yukarı Rion kıyısındaki Kutaisi havzasında bağlar ve dut ağaçları görülmektedir.⁶

Gürcistan'da bulunan sanayi tesisleri,1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra büyük oranda işlemez hale gelmiştir. Örneğin, çay fabrikalarının çoğu bugün atıl halde olduğu gibi, çay tarım alanları da hızla daralmaktadır. Sovyetler Birliği'nden ayrılmadan önce ülkede ağır motorlu taşıt, iş makineleri, torna tezgâhları, gübre, ilaç, çay, konserve ve tütün işleme

²Koday,Z., 1995, *Hopa İlçesinin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s:80-81, Erzurum.

³ Sever, R., 2005, *Çoruh Havzası Enerji Yatırım Projeleri ve Çevresel Etkiler*, Çizgi Kitabevi. s. 60. Konya.

⁴ Canım,R., 2002, "Gürcistan İzlenimleri" *Doğu Coğrafya Dergisi*, S:7, s:222, Konya.

⁵ www.sosyaldersi.com

⁶Güney,E., 2003, *Türkiye'nin Komşuları Ülkeler Coğrafyası Jeopolitik*, Çantay kitabevi, s:249, İstanbul

sanayi önem taşımaktaydı. Enerji ihtiyacının büyük bir kısmı Rion ve İnguri üzerindeki hidroelektrik santralleri ile karşılanmaktadır. Yeraltı kaynakları arasında maden kömürü, manganez ve turba bulunur.

Ülkenin dış satımında en önemli ürünler şarap, tütün ve turuncgillerdir. Gürcistan Türkiye arasında bulunan Sarp sınır kapısı ticari nakliyat ve turizm yönünden büyük önem taşımaktadır. Kapı,31 Ağustos 1998 yılında açıldıktan sonra ülkemizin Kapıkule'den sonra yurda en fazla giriş-çıkış yapılan sınır kapısı olmuştur. Bu durum bavul ticaretini de beraberinde getirmiştir. Sarp sınır kapısının açılması, Türkiye'nin sadece Gürcistan ile değil, Ukrayna'dan-Urallara, Azerbaycan'dan-Doğu Türkistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafi bölge ile bağlantısını sağlamıştır.⁷

Ülke içinde karayolu ulaşımı, köy yolları dışında iyi durumdadır. Yük taşımacılığı büyük ölçüde demir yolu ile yapılırken, Batum ve Poti limanları, Transkafkasya'nın büyük bölümüne hizmet vermektedir. Ayrıca Tiflis'ten birçok başkente düzenli uçak seferleri yapılmaktadır. Ayrıca 23 Şubat 2007'den itibaren İstanbul-Batum arası Türk Hava Yolları tarafından hem iç hat hem de dış hat tarifesine alınmıştır.

Sovyetler Birliği döneminde ülke turizmi çok gelişmiş olup, zengin Ruslar'ın sayfiye yeri görevini üstlenmiştir (Fotoğraf 1). Devlet yöneticileri Abhazya ve Acaristanda aldıkları tatil evlerini bir prestij olarak görmekteydiler. Zengin doğal bitki örtüsünün yanı sıra, ülkede sıcak su kaynakları da turist çekmekteydi.

II. Batum-Poti Arasında Coğrafi Gözlemler

Yolculuğumuz 17 Haziran 2006 günü, akşamüzeri Sarp sınır kapısında başladı. Dönüşte almak üzere araçlarımızı gümrüğe bıraktıktan sonra, giriş işlemlerini yaptırдық. İşlemler sırasında oldukça sakin görünen sınır kapısından Gürcistan'a geçmek için ilerlediğimizde, çoğu kadınlardan oluşan kalabalık ve telaşlı bir grup insanın yoğun çaba içerisinde olduğunu gördük. Önemli bir sınır ticaret kapısı olan Sarp'tan, Türkiye'den aldıkları malları Gürcistan'a geçirebilmek içindi bu çaba. Kişi sayısının yaklaşık üç katı kadar bavul ve çanta vardı ve hepsi tek tek kontrol ediliyordu. Yaklaşık otuz dakikalık bir bekleyişten sonra, ticari bir amacımızın olmadığını izah edip, nihayet Gürcistan topraklarına geçtik.

---

⁷Koday,Z., 1994, "Sınır Ticaretimiz Bakımından Sarp Sınır Kapısının Önemi", Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S:1, s:123-126, Erzurum.

Fotoğraf. 1 Batum'daki bir plajdan görünüm.

Gürcistan'da yol ve tünel yapımında faaliyet gösteren bir Türk şirkette görevli olan arkadaşımızın temin ettiği bir araçla, Batum yakınında bulunan ve yaklaşık 3500-4000 nüfusa sahip Chakvis kasabasına gitmek üzere yola çıktık. Her ne kadar hava kararmaya başlasa da, yol boyunca Doğu Karadeniz Bölgesinden aşına olduğumuz kolşik floranın devamı niteliğindeki alanlardan geçtiğimizi fark edebiliyorduk. Rehberlik eden arkadaşımız, kalacağımız yer olan Chakvis'teki pansiyonumuza gitmeden önce, Türk misafirperverliğini burada da göstererek, Batum'da yemek yemeyi ve kısa bir şehir turu yapmayı teklif etti. Boyları 40-50 m'yi bulan dev okaliptüs ağaçları ile çevrili yollardan ilerleyerek Batum'a ulaştık (Fotoğraf 2).

Dikkatimizi çeken bir diğer husus da, Sarp'tan itibaren birkaç kilometre kadar sonra Doğu Karadeniz'de kıyı şeridinin dar bir düzlük şeklinde devam etmesi, ancak Batum'a yaklaştıkça kıyı düzlüğünün genişlemesi ve dolayısıyla Batum gibi büyük bir yerleşmenin gelişmesine imkân hazırlamasıydı.

Fotoğraf 2. Okaliptüs ağaçları ile çevrili bir yoldan görünüm (Sarp-Batum arası).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kıyı düzlüğünün hemen gerisinde yüksek dağlar görülürken, burada düzlüğün ard ülkesi oldukça yeknesak bir topografyaya sahipti. Batum Türkiye sınırına sadece 15 km mesafede, Çoruh nehrinin taşıdığı alüvyonlar üzerinde kurulmuş olan bir liman şehridir. Gecenin ışıltısı altında oldukça planlı, iyi aydınlatılmış ve görkemli bir şehir imajı uyandırıyor. Kısa bir şehir turundan sonra, bir Türk lokantasında sohbetler eşliğinde ve şehir hakkında bilgiler edinmeye çalışarak, yemeğimizi yedik ve Chakvis'teki pansiyonumuza geldik.

Batum'un nüfusu 121806 olup, bu sayı yaz aylarında 400000'e kadar çıkmaktadır. Burası Transkafkasya demir yolunun ve Bakü petrol boru hattının son bulduğu önemli bir liman ve ticaret merkezidir (Fotoğraf 3). Şehir petrol rafinerisi ve tersaneleriyle de bilinmektedir. Azerbaycan'dan sürekli tanker trenlerle petrol taşınmakta, gelen petrol ya rafineride işlenmekte, ya da limandan doğrudan ihraç edilmektedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 3. Batum Limanından bir görünüm.

Fotoğraf 4. Petrol taşıyan tanker vagonlardan görünüm.

Şehrin tarihi ortaçağa kadar inmektedir. Osmanlı yönetiminden 1878’de çıkan şehir,1918 ‘de yeniden Türklere geçmiştir. Kırk yıl şehri yöneten Rus Çarlığı Türk kimliğini ortadan kaldırmak için büyük çaba sarf etmiştir. Osmanlıdan bugüne sadece bir cami ayakta kalabilmiştir. Şehir tekrar planlanmış, büyük cadde ve sokaklar açılmıştır. Görkemli kiliseler ve katedraller yapılmıştır. Mondros Mütarekesinden sonra Türk birlikleri Batum’a girmiş, milletvekilleri seçilerek Ankara’ya gönderilmiştir. Ancak Batum, Moskova anlaşması (1921) ile tekrar Sovyetler Birliği’ne bırakılmıştır.

Şehir nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan Laz ve Gürcülerden oluşmaktadır.⁸ Diğer çoğunluğu ise Hristiyan Gürcüler oluşturmaktadır ve yoğun bir misyonerlik faaliyeti sürdürmektedirler. Yıllarca komünist rejim altında yaşamış olan, dinleri ve kimlikleri hakkında fazla bilgi sahibi olamamış Müslüman halka, din değiştirmek bir prestij meselesi olarak gösterilmektedir. Eskiden tamamı Müslüman olan ailelerde artık, Müslüman ve Hristiyan aile bireyleri birlikte yaşamaktadır.

Ertesi gün Gürcü ailenin bizim için özenle hazırladığı kahvaltımızı yaptıktan sonra, Botanik bahçesine gitmeye karar verdik. Bugün bize Müslüman bir Gürcü ailenin oğlu olan Cemal hem şoförlük hem de rehberlik edecekti. Az da olsa Türkçe bildiği için iyi anlaşıyorduk. Ancak botanik bahçesine yönelmeden önce, kır yerleşmelerinden de örnekler görmek istediğimiz için, birkaç köy yerleşmesine uğradık. Halkın “kaadin” dediği köy yerleşmeleri genellikle yamaçlarda kurulmuş olup, yarı dağınık bir dokuya sahiptir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Batum’un köylerinden görünüm.

Evlerin hepsi bahçe içinde ve bir veya iki katlı idi. Çaysubani köyünde konuk olduğumuz bir Hristiyan aile bize meşhur armut suyu ve turşusundan ikram ettiler (Fotoğraf 6). Evlerin mütevazı döşenmiş olmasından, halkın

⁸ www.wikipedia.org. 2007.

yoksulluğu kolayca anlaşılabilirdi. Tarım alanları orman tahripleri ile oluşturulmuştu. Çay, narenciye, mısır, patates yetiştirilen ürünler arasındaydı (Fotoğraf 7). Köylerde her gün iki saat elektrik kesintisi olduğunu ve jeneratör kullanarak telafi etmeye çalıştıklarını söylediler.

Fotoğraf. 6 Çaysubani köyünde iki katlı bir mesken.

Fotoğraf 7. Batum'da narenciye bahçesinden görünüm.

Bu kısa turu takiben, izinlerimizi ve biletlerimizi aldıktan sonra botanik bahçesindeydik. Burası, Kaliforniya'dan sonra dünyanın ikinci büyük botanik bahçesi idi. Bahçe, Batum şehir merkezine yakın ve şehri kuş bakışı izleyebileceğimiz bir konumdaydı. Bahçede dünyanın dört bir yanında yetişen 5 bin 500 çeşit ağaç olduğu belirtiliyordu. Toplam alanı 112 hektar olan bahçeyi

ancak yarım günde gezebildik. Botanik bahçesinde kolşik floraya ait türlerin yanında tropikal ve subtropikal türleri görmek de mümkündür (Fotoğraf 8)

Fotoğraf 8. Botanik bahçesinden bir görünüm.

Botanik bahçesindeki bambu ağaçları en çok dikkatimizi çeken türlerden biri olmuştu (Fotoğraf 9). Bambular, 4-5 yıldan sonra boy vermektedir. Özellikle tropikal iklim şartlarında dünyanın en hızlı büyüyen bitkisidir. Bir günde yaklaşık 30-40 cm büyüyebilirler. Gürcistan'da bambular dekoratif amaçlı mobilyaların, bahçe mobilyalarının ve çardakların yapımında çok kullanılmaktadır. Bu bitkiden yapılmış dinlenme alanlarını botanik bahçesinde de görmek mümkündür. Botanik bahçesi eski şaşaalı ve bakımlı dönemini geride bırakmış olmasına rağmen Batum'da bizi büyüleyen en güzel yerlerden biriydi (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 9. Botanik bahçesindeki bambulardan bir görünüm.

Fotoğraf 10. Botanik bahçesindeki düzenlemeler dikkat çeken güzellikte idi.

Botanik parkını gezdikten sonra, Batum'u daha iyi tanıyabilmek için şehri dolaşmaya karar verdik. Şehrin merkezindeki Batum Devlet parkına gittik. Park oldukça büyüktü ve iyi düzenlenmişti. Havuz ve çevresindeki geniş alanda pek çok insan rahatlıkla dinlenebilmekteydi (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11. Batum'daki parklardan bir görünüm.

Ancak parkı gezerken çok enerji harcamış olmalıyız ki, hepimiz çok acıkmıştık. Parktaki lokantalardan birinde oldukça lezzetli Acaruli hacapuri(Acara usulü peynirli ekmek) yiyerek, Gürcü damak tadını da tanıma fırsatı bulduk. Öğleden sonra şehrin cadde ve sokaklarında dolaşmaya koyulduk. Batum’u tanımanın en iyi yolu geniş bulvarları ve caddeleri boyunca yürüyüş yapmaktı. Şehirde Sovyetler döneminden kalma, bahçe içinde oldukça büyük binalar ağırlıktaydı. Binalar şimdi her ne kadar bakımsız olsalar da, bir dönem içinde oldukça şaşaalı yaşantılara şahitlik ettikleri belliydi. Ayrıca Batum’da sosyal konut olarak yapılmış, çok katlı ve oldukça bakımsız binalar gelir seviyesi daha düşük olan insanlar tarafından kullanılıyordu (Fotoğraf 12,13).

Fotoğraf 12. Batum’da Sovyetler Birliği zamanından kalma bakımsız sosyal konutlardan görünüm.

Fotoğraf 13. Batum’da yeni boyanmış oldukça bakımlı binalardan görünüm.

Ekonomik bakımdan geri kalmış bir ülke olmasına rağmen şehrin cadde ve sokakları oldukça temizdi. Özellikle binaların caddeye bakan yüzleri, A.B.D'nin yapmış olduğu yardımlarla restore edilip boyanıyordu. İnsanların da dış görünüşleri temiz ve özentiliydi. Şehir merkezinde hem Gürcistan hem de Acaristan bayrakları birlikte asılmıştı. Çünkü Acaristan Gürcistan'ın üç özerk bölgesinden biridir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14. Gürcistan ve Acara özerk bölgesinin bayrakları bir arada

Batum'un en ünlü pazarı Hopa pazarıydı. Geniş bir alana kurulmuş olan pazarda İstanbul'dan getirilen mallar satılıyordu. Türkiye'deki dostlarımıza birer hatıra alabilmek umuduyla girdiğimiz pazardan, Gürcistan'a özgü bir şey bulamadığımız için elimiz boş çıktık. Bu da Gürcistan'ın bir üretim ülkesi değil, tüketim ülkesi olduğunu gösteren unsurlardan biridir.

Bir coğrafyacı olarak Batum'a gelip de Çoruh'un Karadeniz'e döküldüğü yeri görmemek olmazdı. Nehrin denize döküldüğü noktada genişliği 100-200 m civarında olup, küçük de olsa bir delta oluşturmuştu. Aslında taşıdığı alüvyon miktarına, eğimine ve su miktarına (220m³/sn) bağlı olarak çok daha büyük bir delta oluşturması beklenirken, akıntılar nedeniyle delta fazla büyüyememiştir (Fotoğraf 15, 16).

Fotoğraf 15. Çoruh Nehrinden bir görünüm.

Fotoğraf 16. Çoruh nehrinin Batum'da Karadeniz'e döküldüğü yer.

Tekrar şehir merkezine gelip, Batum limanını izleyerek yorgunluğumuzu atmaya çalıştıktan sonra Chakvis'e döndük. Evlerinde kaldığımız gürcü aile bizi yine bahçe kapısında karşıladı. Sıcak insanlardı ve Türkler'e sempati duyuyorlardı. Orta derecede bildikleri Türkçe ile onlarla ülkenin sosyal hayatı üzerine biraz sohbet ettikten sonra üst kattaki odalarımıza çekildik. Geçmişte Sovyetler Gürcülere çok iyi bakmış, ancak çalışmayı öğretmemişti. Tabiri caiz ise Sovyetlerin şımarık çocukları idiler. Bağımsızlıkla birlikte ne yapacağını bilmeyen bir toplum olarak bocalama içindeler. Hatta onlarda yerleştirilmiş olan kaniya göre bir ailenin zenginliği, mahzenindeki şarap miktarına bağlıdır.

Seyahatimizin üçüncü günü yine bir liman kenti olan Poti'ye gitmeye karar verdik. Bu gün bizi evinde kaldığımız adı Recep olan ancak resmîyette Razo olarak adlandırılan, 60 yaşlarındaki Recep dayı, yeğenleri Marina, Gül ve torunu Laşa gezdirecekti. Marina bir Türk inşaat firmasında çalışıyordu ve çok iyi Türkçe biliyordu. Bu nedenle Marina'yı hemen her gittiğimiz yere götürüyorduk. Chakvis'den çıkıp, Kobuleti üzerinden Poti'ye gitmek üzere yola koyulduk. Yol boyunca etrafları çınar, okalıptüs ağaçları ile çevrili portakal bahçeleri dikkat çekiyordu. Zaman zaman bu ağaçların oluşturmuş olduğu ağaç tünellerinde yolculuk yapıyorduk (Fotoğraf 17).

Sovyetler Birliğinden ayrıldıktan sonra pazar kalmadığı için çay bahçelerinin yerini narenciye bahçeleri almıştı. Sahil boyunca Ruslar döneminde başlanan ancak yarım bırakılmış oteller ve tatil köyleri vardı. Şimdi bunların bazıları sosyal konut olarak kullanılmaktadır. Ayrıca demir yolu da sahili takip ediyordu ve sürekli Azerbaycan'dan petrol taşıyan trenlerle karşılaşıyorduk (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 17. Batum-Poti arasındaki çınar ağaçları ile çevrili yollardan bir görünüm.

Fotoğraf 18. Petrol taşıyan bir trenden görünüm.

Demir perde ülkelerinin çoğunda görülen geniş ve ağaçlı yollar, heykeller ve çok geniş parklar Batum ve Poti arasındaki yolculuğumuzda dikkatimizi çekiyordu Alman şair Johann Wolfgang von Göthe'nin Kiev için söylediği: “-Şehirler içinde çok park gördüm. Ama Parklar içinde tek şehir Kiev’i gördüm” sözünü hatırlamadan geçemiyorduk. Bugün fazla bakımlı olmasa da, park ve yollar dikkat çekiciydi. 1991’den beri asfalt görmemiş yollar dahi eski şaşaalı dönemi işaret eder gibiydi.

Kobuleti bir yol boyu yerleşmesi idi. En büyük caddesi 11 km uzunluğundaki Lenin sokağıydı. Yaklaşık 20 bin nüfusu olan yerleşme, “gamgabeli” yani belediye başkanı tarafından idare ediliyordu. Buradan sonra Rion çukuruna girildiği için arazi çok genişlemektedir. Kobuleti çıkışında artan bakımsız, seyrek ekilmiş mısır tarlaları dikkat çekiyordu. Rion ovası oldukça geniş olduğu halde tam değerlendirilememektedir.

Halbuki ülkemizin Karadeniz kıyılarında bu kadar geniş düzlüklere (Çarşamba ve Bafra ovaları dışında) rastlamak mümkün değildir. Ancak ülkemiz sınırları içindeki Karadeniz kıyılarının her karışı bakımlı çay ve fındık bahçeleri ile değerlendirilmişken, burada ekstansif bir tarım faaliyeti dikkat çekiyordu (Fotoğraf 19). Tarım arazilerinin çoğu da boş bırakılmıştı. Oysa bu topraklar değerlendirilecek olsa Gürcistan ekonomisine büyük katkı yapacağı unutulmaması gereken bir gerçektir.

Fotoğraf 19. Batum-Poti arasındaki mısır tarlalarından görünüm.

Kobuleti'den sonra Varşolomi'ye ulaşıyoruz. Yol boyuca karaçam ve sedirler bize eşlik ediyorlar. Çoloki ise görebildiğimiz bir başka yerleşme. Burada at yetiştirilip, sütünden peynir yapıldığını öğreniyoruz. Çoloki'de topluluklar halinde sedir ağaçları görülmektedir.

Natanebi'ye yaklaştıkça arazinin daraldığını ve engebeli bir hal aldığını ve okaliptüslerin tekrar arttığını gözlemledik. Daha sonra Ureki'ye vardık. Burası son dönemlerde hızlı gelişen bir sayfiye yerleşmesi idi. Ülkenin zenginleri burada yazlık evler yaptırıyorlarmış. Turizm geliştirmekte ise de hayvancılığı destekleyecek geniş çayır alanları olduğu için yaygın olarak hayvancılık yapılmaktadır (Fotoğraf 20, 21). Müslüman aileler büyükbaş hayvan yetiştirirken, Hristiyan aileler daha çok domuz yetiştirmektedir. Ureki'de bir de petrol dolun tesisi bulunmaktaydı.

Fotoğraf 20. Ureki'deki meralarda otlayan büyükbaş hayvanlardan bir görünüm.

Yol boyunca sürekli gözlem yapıp, bilgi edinmeye çalıştığımız için zaman çabuk geçmiş ve Poti'ye ulaşmıştık. Yerleşmenin girişi karaçamlarla süslü idi. Rion nehrinin yer yer bataklıklar oluşturduğu yoldan görülebiliyordu.

Fotoğraf 21. Ureki'deki meralarda otlayan domuzlardan bir görünüm

Rion'un bir kolu olan Kapartcha çayı üzerindeki köprüden geçtikten sonra artık Acara özerk bölgesinden çıkıp, Gürcistan'a geçmiştik (Harita:1). Poti de Batum gibi Karadeniz kıyısında yer alan, 80 bin nüfuslu bir liman kentidir (Fotoğraf 22).

Fotoğraf 22. Poti Limanı'ndan bir görünüm.

Rion nehri üç kola ayrılarak şehrin ortasından geçerek denize dökülmektedir. Poti de planlı bir şehirdir. Yollar birbirine paralel bir şekilde ana yola bağlanmaktadır. Evler iki katlı ve bahçe içindedir. Ayrıca buradan Kafkas dağlarının karlı zirvelerini görmek mümkündür.

Rion nehrinin denize döküldüğü noktadaki genişliği 200-300 m civarındadır (Fotoğraf 23). Nehir su baskınlarını önlemek için şehirde kanallara alınmış olup 3 kol halinde denize dökülmesi sağlanmıştır. Ancak diğer alanlarda bataklıklar oluşturmaktadır. Nehrin akımı regülâtörlerle düzenlenmektedir. Poti'de bir parkta dinlendikten sonra dönüş için yola çıktık. Yol kenarında balık satan kadınlardan akşam yemeğimiz için balık aldıktan sonra yola devam ettik. Bizi gezdiren aile, Batum'un doğusunda bulunan Mahunseti köyündeki şelaleyi de görmemizin iyi olacağını söylediler. Yaklaşık 30 m'den düşen şelale hoş bir manzara oluşturuyordu (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 23. Poti kenti ve Rion nehrinin kollarından bir görünüm

Fotoğraf 24. Mahunseti Şelalesinden bir görünüm

Burası yakın çevrede yaşayanlar tarafından günübürlük piknik alanı olarak değerlendiriyordu. evresine herhangi bir düzenleme yoktu. Mahunseti’de bir de hidroelektrik üreten tesis kurulmuştu. Dere yatağından alınan su, bir köprü vasıtası ile karşı yamaca geçirilmekte ve cebri borularla yukarıdan düşürülerek elektrik üretilmektedir (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 25. Mahunseti’de aydan alınan suyu santrale taşıyan cebri borulardan bir görünüm

Mahuseti oruh’un denize döküldüğü yere yakındı ve tıpkı Artvin’de sık sık rastladığımız yerlerden biri gibiydi. Günün yorgunluğunu hissettiğimizde artık Chakvis’e dönmeye karar verdik. Böylece ertes gün, komşumuz olan bir ülkeyi tanımanın mutluluğu ile günün ilk ışıklarıyla beraber Gürcistan’dan ayrılmak üzere sınıra doğru yola çıktık.

III. Sonuç

Ülkemizin komşularından Gürcistan’ın Batum-Poti arasındaki sahil şerisinde coğrafi gözlemlerde bulunduk. Bu sayede lkemizin Karadeniz kıyı şeridi ile Batum-Poti arasını kıyaslama imknını elde ettik. Gzlemelerimiz sonucunda fiziki coğrafya şartlarının büyük bir benzerlik gösterdiği, ancak Gürcistan’da zengin bir tarımsal potansiyeli olmasına rağmen, bu potansiyelin iyi değerlendirilemediğini, işsizliğin kol gezdği ve geri kalmış bir ülke olduğunu gözlemledik.

Abstract: This study presents the geographical observations obtained between 17-21 May 2006 in the region between Batum and Poti, the two important cities on the Black Sea coast in Georgia. The mentioned excursion started from the Hopa Sarp border gate and continued along the Black Sea coast from Batum to Poti via Kobuleti. The first city on our route was Batum, a seaport city. Geographical observations continued were undertaken all throughout the coast from Batum to Poti. The excursion aimed to obtain information on the human and physical geographical features of our neighbor Georgia.

Key Words: Georgia, Batum, Poti, Sarp, Black Sea

Kaynakça

- Canım,R.,2002,“*Gürcistan İzlenimleri*”Doğu Coğrafya Dergisi,S:7, Konya
- Güney,E.,2003,*Türkiye'nin Komşuları Ülkeler Coğrafyası Jeopolitik*, Çantay Kitapevi, İstanbul
- İnandık,H.,1965, *Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş*,İstanbul Üniversitesi,Coğrafya Enstitüsü yayınları,No:42, İstanbul.
- Koday,Z.,1995,*Hopa İlçesinin Coğrafyası*,Atatürk Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Koday,Z.,1994,“*Sınır Ticaretimiz Bakımından Sarp Sınır Kapısının Önemi*” Atatürk Üniversitesi,Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,S:1, Erzurum.
- Sever, R., 2005, *Çoruh Havzası Enerji Yatırım Projeleri ve Çevresel Etkileri*. Çizgi Kitabevi. s. 60. Konya
- www.sosyaldersi.com.2007.
- www.wikipedia.org 2007.